

DOI: <https://doi.org/10.32782/2521-666X/2022-80-5>
УДК 330.3

Оніщик А.В.

доктор філософії,
доцент кафедри економіки підприємства та менеджменту,
Академія праці, соціальних відносин і туризму

Onishchuk Anastasia

Academy of Labor, Social Relations and Tourism

ЕКОНОМІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ПРОЖИТКОВОГО МІНІМУМУ НА ДІЯЛЬНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

THE ECONOMIC SIGNIFICANCE OF THE LIVING MINIMUM ON THE ACTIVITIES OF SMALL BUSINESS SUBJECTS

Статтю присвячено дослідженню економічного значення прожиткового мінімуму на діяльність суб'єктів малого підприємництва. Проаналізовано динаміку прожиткового мінімуму для працездатних осіб за 2018–2022 роки. Розглянуто затверджений рівень прожиткового мінімуму на 2023 рік відповідно до Закону України «Про державний бюджет на 2023 рік». Проаналізовано розмір та значення показників у діяльності суб'єктів малого підприємництва, які прив'язані до прожиткового мінімуму у 2023 році. Досліджено ставки єдиного податку, ліміти річного доходу та розмір єдиного соціального внеску для фізичних осіб-підприємців у 2023 році. Загалом, виявлено, що показник рівня прожиткового мінімуму має вагомий вплив на економічну діяльність малого підприємництва, оскільки використовується у розрахунках розміру мінімальної заробітної плати, розміру ставки єдиного податку, розміру податкової соціальної пільги, величини аліментів та нарахування заробітної плати.

Ключові слова: *мале підприємництво, фізична особа-підприємець, прожитковий мінімум, ставка податку, оподаткування малого підприємництва.*

The article is devoted to the study of the economic significance of the subsistence minimum on the activities of small business entities. The dynamics of the living wage for able-bodied persons for the years 2018–2022 have been analyzed. The approved level of the subsistence minimum for 2023 in accordance with the Law of Ukraine "On the State Budget for 2023" was considered. The size and value of indicators in the activities of small business entities, which are tied to the subsistence minimum in 2023, were analyzed. The single tax rates, annual income limits and the size of the single social contribution for individual entrepreneurs in 2023 were studied. It was found that the subsistence minimum is defined as the value of a set of food products sufficient to ensure the normal functioning of the human body and preserve its health, as well as a minimum set of non-food goods and a minimum set of services necessary to satisfy the basic social and cultural needs of an individual. In general, it was discovered that the indicator of the level of subsistence minimum has a significant impact on the economic activity of a small business, as it is used in the calculations of the minimum wage, the amount of the single tax rate (ten percent of the subsistence minimum for an able-bodied person), the amount of tax social benefits (this value is used in the calculation of personal income tax), the amount of alimony and calculation of wages: salary minimum (the official salary must be at least the subsistence minimum for an able-bodied person) and salary indexation (wages are indexed within the subsistence minimum for an able-bodied person). The tax burden on the first group of individual entrepreneurs is also increasing, which makes it necessary for these business entities to take into account the established annual income limits for 2023 in order to prevent the transition to another group of the single tax or to the general taxation system. The adopted Law of Ukraine "On the State Budget for 2023" provides for an increase in the subsistence minimum, which requires further analysis of the impact and calculation of tax rates for small business entities.

Key words: *small business, individual entrepreneur, living wage, tax rate, taxation of small business.*

Постановка проблеми. Суб'єкти малого підприємництва є невід'ємними структурними елементами ринкового середовища та необхідною передумовою створення та функціонування економіки держави. Водночас зміни ключових макроекономічних показників

в економіці можуть негативно вплинути на підприємництво в сторону погіршення якісних й кількісних показників їхньої діяльності. Одним із таких показників виступає рівень прожиткового мінімуму для працездатних осіб. Він разом із фіксованим рівнем мінімальної заробітної плати є ключовими при розрахунку ліміту річного доходу, ставки єдиного податку та єдиного соціального внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування для фізичних осіб-підприємців. Прийнятий Закон України «Про Державний бюджет на 2023 рік» передбачає збільшення цього показника, що зумовлює подальший аналіз впливу на економічну діяльність суб'єктів малого підприємництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Вагомий внесок у дослідження теми прожиткового мінімуму внесли такі вітчизняні вчені, як Л. Богуш, І. Гнибіденко, Е. Лібанова, С. Мельник, Л. Новосельська, О. Пищуліна, О. Тищенко, Л. Черенко та ін. Значну увагу дослідженню цих проблем приділила наукова школа під керівництвом А. Колота.

Аналіз ключових тенденцій розвитку та функціонування малого підприємництва відображено у працях відомих українських учених, серед яких М. Барна, Л. Винятинська, О. Кашуба, Г. Обруч, І. Сенчук та ін. Крім того, численні вітчизняні публікації таких науковців як В. Кміть., А. Хомутенко, Р. Сидоренко, О. Коба, С. Логвіновська, А. Крисоватий були присвячені проблемам оподаткування малого підприємництва в Україні. Незважаючи на низку наукових досліджень, питання економічного значення прожиткового мінімуму на діяльність суб'єктів малого підприємництва досі потребує вивчення та конкретизації.

Постановка завдання. Дослідити економічне значення прожиткового мінімуму на діяльність суб'єктів малого підприємництва.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Прожитковий мінімум є ключовим показником, оскільки величина його вартості слугує певним орієнтиром при формуванні соціальної політики держави. Окрім цього величина прожиткового мінімуму застосовується в багатьох розрахунках, зокрема таких як: розміру мінімальної заробітної плати, розміру мінімальної пенсії, величини стипендії, допомоги по безробіттю, аліментів, виплати для сімей з дітьми, розміру

податкової соціальної пільги. Його використовують також і в оподаткуванні.

Згідно із Законом України «Про прожитковий мінімум» цей показник визначається як вартісна величина достатнього для забезпечення нормального функціонування організму людини, збереження його здоров'я набору продуктів харчування, а також мінімального набору непродовольчих товарів та мінімального набору послуг, необхідних для задоволення основних соціальних і культурних потреб особистості [1].

Він встановлюється Кабінетом Міністрів України після проведення науково-громадської експертизи сформованих набору продуктів харчування, набору непродовольчих товарів і набору послуг. Розмір прожиткового мінімуму визначається на місяць на одну особу, а також окремо для основних соціальних і демографічних груп населення в Законі України «Про державний бюджет України» на відповідний рік.

В Україні на даний момент станом на 22.11.2022 рік загальний прожитковий мінімум в розрахунку на одну особу за місяць становить 2600 грн. Ця сума була передбачена та встановлена Законом – Про Державний бюджет України на 2022 рік, що був ухвалений Верховною Радою України 2 грудня 2021 року та підписаний Головою Верховної Ради Русланом Стефанчуком та Президентом України Володимиром Зеленським (див. рис. 1) [2].

Прийнятий Верховною Радою 3 листопада 2022 року Державний бюджет України на 2023 рік прописує розміри прожиткового мінімуму для працездатних осіб у розмірі 2684 грн.; для дітей віком до 6 років 2272 грн.; для дітей віком 6–18 років 2833 грн.; для осіб, які втратили працездатність 2093 грн. (див. табл. 1). Як правило, прожитковий мінімум підвищується тричі на рік (січень, липень, грудень). Однак у Законі про держбюджет на 2023 рік такого немає й прожитковий мінімум залишається один на весь рік.

Таблиця 1

Прожитковий мінімум на 2023 рік

Період	Показники на 01 січня 2023 року
Працездатні особи	2684
Діти віком до 6 років	2272
Діти віком 6–18 років	2833
Особі, які втратили працездатність	2093

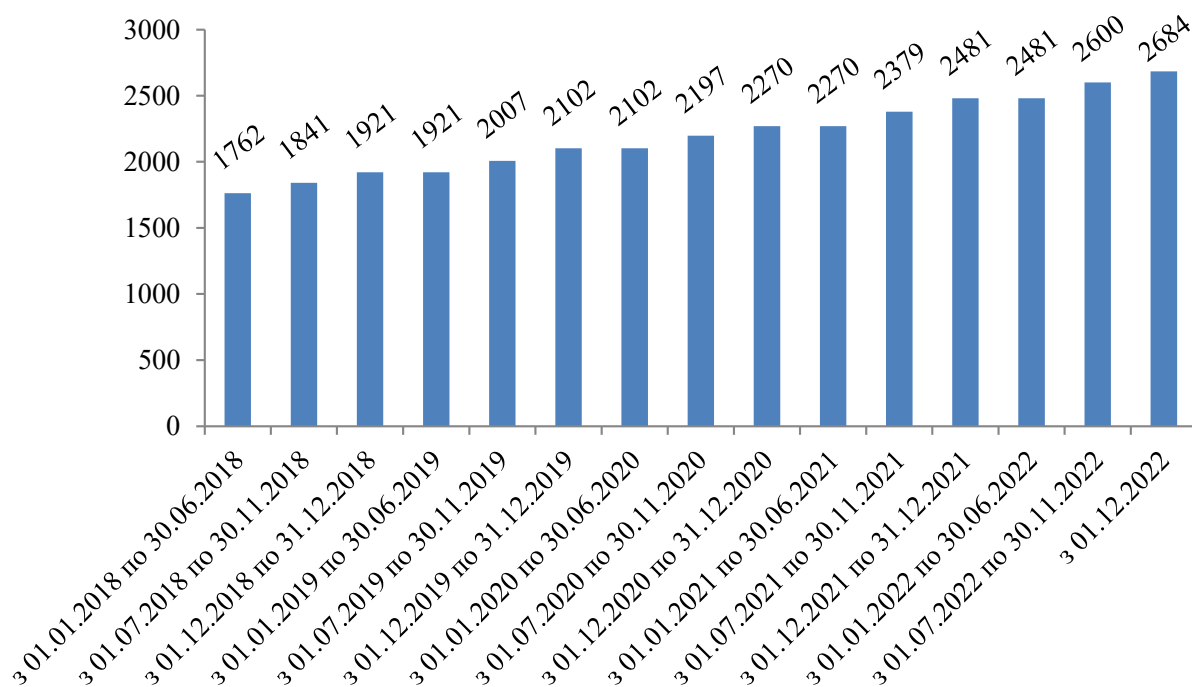

Рис. 1. Динаміка прожиткового мінімуму для працездатних осіб за 2018–2022 рр.

Джерело: [2]

Для економічної діяльності суб'єктів малого підприємництва найбільш вагомим є показник прожиткового мінімуму для працездатних осіб, оскільки використовується для індексації заробітної плати та податкових розрахунках (див. табл. 2).

Розмір суми єдиного податку для першої групи фізичних осіб-підприємців пов'язаний з рівнем прожиткового мінімуму для працездатних осіб та складає 10% від його суми. Його розмір складатиме для 1 групи ФОП – 268,4 гривні, тобто 10% від прожиткового мінімуму. Для 2 групи ФОП – 1 340 гривень, тобто 20% від мінімальної заробітної плати. Для 3 групи ФОП ставки у 2023 році не зміняться, у порівнянні з поточним роком та становитимуть 5% від суми доходів для неплатників ПДВ, 3% від суми доходів для платників ПДВ та спеціальні 2% для неплатників ПДВ на час дії воєнного стану (див. табл. 3) [4; 5].

Оскільки показник рівня прожиткового мінімуму впливає на розмір мінімальної заробітної плати проаналізуємо ліміти доходів фізичних осіб-підприємців на спрощеній системі оподаткування та розмір єдиного соціального внеску у 2023 році.

Ліміт доходів фізичних осіб-підприємців на спрощеній системі оподаткування є важливим

показником, оскільки перевищення встановленого розміру доходу, змусить підприємця перейти на застосування іншої групи єдиного податку або на загальну систему оподаткування. Тому потрібно знати, які нові ліміти доходів будуть у 2023 році. Для 1 групи ФОП – 1 118 900 гривень або 167 розмірів мінімальної заробітної плати. Для 2 група – 5 587 800 гривень або 834 мінімальної заробітної плати. Для 3 групи (однаково для платників та неплатників податку на додану вартість (далі ПДВ)) – 7 818 900 гривень або 1 167 мінімальної заробітної плати (див. табл. 4).

Розміри єдиного соціального внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування у 2023 році будуть наступними: мінімальний ЄСВ – 1 474 гривні на місяць; максимальний ЄСВ – 22 110 гривень на місяць. Ставка ЄСВ за себе для ФОПів становитиме 4 422 гривні за кожен квартал 2023 року, або 22% від чинної мінімальної заробітної плати щомісяця (див. табл. 5).

Висновки з проведеного дослідження. Отже, проведене дослідження відображає вагомність показника рівня прожиткового мінімуму не тільки на економічну діяльність малого підприємства, а й на економіку загалом. Оскільки він використовується у розрахунках розміру

Показники у діяльності суб'єктів малого підприємництва,
які прив'язані до прожиткового мінімуму

Показник	Розмір	Значення 2023
Оподаткування:		
Єдиний податок, 1 група	10% прожиткового мінімуму працездатної особи	268,40 грн. (= 268,40*0,1)
Поріг на отримання податкової соціальної пільги	Розраховується як прожитковий мінімум на 1 січня помножений на 1,4 та заокруглений до найближчих 10 грн.	3760 грн. (2684*1,4=3757,60 ≈ 3760 грн.)
Податкова соціальна пільга (базова)	Це величина, яка використовується при розрахунку ПДФО. Базова податкова соціальна пільга = 0,5 прожиткового мінімуму на 1 січня	1342 грн. (= 2684*0,5)
Податкова соціальна пільга (підвищена)	150% базової ПСП, наприклад для одинокої матері, а також на дитину з інвалідністю	2013 грн.
Нарахування заробітної плати:		
Посадовий оклад (мінімальний)	Посадовий оклад має бути не менше прожиткового мінімуму для працездатної особи	2684 грн.
Індексація заробітної плати	Заробітна плата індексується в межах прожиткового мінімуму працездатної особи	Індексація у межах 2684 грн. з 1 січня

Джерело: [3]

Ставки єдиного податку у 2023 р. грн.

Група єдиного податку	Ставка податку	2023 рік
1 група ФОП	10% від прожиткового мінімуму	268,4
2 група ФОП	20% від мінімальної заробітної плати	1 340
3 група ФОП	5% від суми доходів для неплатників ПДВ; 3% від суми доходів для платників ПДВ; спеціальні 2% для неплатників ПДВ на час дії воєнного стану.	Залежить від суми отриманого доходу

Джерело: [5]

Ліміти річного доходу для ФОП у 2023 р.

Група єдиного податку	Максимальний обсяг доходу (мінімальна заробітна плата)	Максимальний обсяг доходу (грн.)
	2023	2023
1 група ФОП	167	1 118 900
2 група ФОП	834	5 587 800
3 група ФОП	1 167	7 818 900

Джерело: [5]

Розмір єдиного соціального внеску у 2023 р. грн.

	Мінімальний ЄСВ	Максимальний ЄСВ
Роки / Ставка податку	2023	2023
Сума ЄСВ (22% від мінімальної заробітної плати)	1 474	22 110

Джерело: [5]

мінімальної заробітної плати, розміру мінімальної пенсії, величини стипендії, допомоги по безробіттю, аліментів, виплати для сімей з дітьми, розміру податкової соціальної пільги та для розрахунку ставок оподаткування. Окрім цього посилюється податковий тягар на першу

групу фізичних осіб-підприємців, що зумовлює необхідність врахування цими суб'єктами підприємницької діяльності встановлених лімітів річного доходу на 2023 рік для недопущення переходу до іншої групи єдиного податку або на загальну систему оподаткування.

Список літератури:

1. Закон України «Про прожитковий мінімум» № 966-XIV від 15.07.1999 зі змінами від 20.01.2018, підстава – 2249-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/966-14#Text> (дата звернення: 18.11.2022).
2. Прожитковий мінімум в Україні на 2022 рік. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/wagemin/> (дата звернення: 18.11.2022).
3. Прожитковий мінімум 2023 URL: <https://buhplatforma.com.ua/article/15619-prozhitkoviy-minimum-2023> (дата звернення: 18.11.2022).
4. Бюджет України на 2023 рік: які зміни чекають на ФОПів. URL: <https://poltava.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/631154.html> (дата звернення: 18.11.2022).
5. Проект Закону про Державний бюджет України на 2023 рік. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/40472> (дата звернення: 18.11.2022).

References:

1. Zakon Ukrayiny «Pro prozhytkovyy minimum» № 966-XIV vid 15.07.1999 zi zminamy vid 20.01.2018, pidstava – 2249-VIII [Law of Ukraine "On Subsistence Minimum" No. 966-XIV dated 15.07.1999 with amendments dated 20.01.2018, basis – 2249-VIII]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/966-14#Text> (accessed: 18.11.2022).
2. Prozhytkovyy minimum v Ukrayini na 2022 rik [Living wage in Ukraine for 2022]. Available at: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/wagemin/> (accessed: 18.11.2022).
3. Prozhytkovyy minimum 2023 [Subsistence minimum 2023]. Available at: <https://buhplatforma.com.ua/article/15619-prozhitkoviy-minimum-2023> (accessed: 18.11.2022).
4. Byudzhet Ukrayiny na 2023 rik: yaki zminy chekayut' na FOPiv [Budget of Ukraine for 2023: what changes are waiting for FOPs]. Available at: <https://poltava.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/631154.html> (accessed: 18.11.2022).
5. Proekt Zakonu pro Derzhavnyy byudzhet Ukrayiny na 2023 rik [Draft Law on the State Budget of Ukraine for 2023]. Available at: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/40472> (accessed: 18.11.2022).